

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Факультет психології та соціального захисту
Кафедра практичної психології та педагогіки

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)
ОК 2.5 «Психологія та педагогіка вищої школи»
(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність (*спеціалізація*): 053 Психологія
Освітня програма: Реабілітаційна психологія

Львів 2024

РОЗРОБНИКИ;
Професор кафедри
практичної психології та педагогіки,
д. пед. н., професор

(Лариса РУДЕНКО)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

«22» серпня 2024 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Начальник кафедри практичної
психології та педагогіки
д. психол. н., професор

(Роксолана СІРКО)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

«22» серпня 2024 р.

ПОГОДЖЕНО
Гарант освітньої програми
Начальник кафедри практичної
психології та педагогіки
д. психол. н., професор

(Роксолана СІРКО)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

«22» серпня 2024 р.

ПОГОДЖЕНО
Заступник начальника факультету
психології та соціального захисту з
навчально-наукової роботи
к. пед. н.

(Ігор КОВАЛЬ)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

«22» серпня 2024 р.

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри практичної психології та педагогіки, протокол від «22» серпня 2024 № 1

Розглянуто Вченою радою факультету психології та соціального захисту, протокол від «10» вересня 2024 № 1

Актуалізовано:

Дата перегляду / внесення змін					
Підпис					
Ім'я, прізвище викладача					

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Психологія та педагогіка вищої школи
Статус дисципліни	нормативна
Рік навчання, семестр	2-й рік (3 семестр)
Мова викладання	українська
Викладач	Руденко Лариса Анатоліївна, д-р пед. наук, професор, професор кафедри практичної психології та педагогіки
Контактний телефон	0681670776
Електронна пошта	l.rudenko@ldubgd.edu.ua
Сторінка курсу в ВУ	https://virt.ldubgd.edu.ua/course/view.php?id=3629
Консультації	Згідно із розкладом консультацій кафедри практичної психології та педагогіки

2. Анотація до курсу

Місце дисципліни в програмі навчання. Освітньо-професійна програма «Реабілітаційна психологія» для підготовки магістрів передбачає загальну теоретичну і практичну підготовку в галузі психології та педагогіки вищої школи, яка слугуватиме основою для їхньої подальшої роботи, пов'язаної з викладацькою діяльністю. Вивчення цієї дисципліни формує професійно-педагогічний потенціал майбутніх науково-педагогічних працівників. Особливу увагу приділено методологічним основам педагогіки та психології діяльності у вищих непедагогічних закладах освіти. Це зумовлено тим, що майбутній викладач має добре знати закони розвитку і психіки особистості та колективу, прояви цих законів у людей різних вікових груп. Крім того, викладацька діяльність неможлива без знань індивідуально-психологічних ознак особистості, вмінь здійснювати на цій основі індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти.

Глибокі знання психологічних особливостей педагогічного процесу підвищують ефективність передавання знань із конкретної предметної галузі. У програму ввійшли теми, що стосуються як загальнотеоретичних проблем педагогіки і психології (без засвоєння яких не можна сформулювати уявлення про навчання у вищій школі), так і питання, безпосередньо пов'язані з організацією освітнього процесу в сучасному ЗВО.

«Психологія та педагогіка вищої школи» як навчальна дисципліна покликана науково обґрунтовувати зміни, що відбуваються у вищій освіті, у тому числі пов'язані з уведенням у дію нового Закону України «Про вищу освіту» (2014), сприяти управлінню розвитком і професійним становленням

майбутніх фахівців, забезпечення всебічного, гармонійного розвитку майбутніх фахівців на засадах поєднання професійної підготовки та основ наукової педагогіки.

Предметом дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» є головні категорії педагогіки і психології, методи педагогічних і психологічних досліджень, провідні закономірності освітнього процесу, педагогічний процес як система, педагогічні технології навчання та виховання у вищій школі, а також сучасні методики викладання, які використовуються у ЗВО.

Такий погляд на предмет дисципліни зумовлений суспільною потребою розроблення шляхів підвищення ефективності та якості вищої освіти на основі вивчення психологічних умов забезпечення цілісного формування особистості фахівця та оптимізації методів його підготовки у закладах вищої освіти.

Сучасна психологія та педагогіка вищої школи – галузь наукового пізнання, яка базується на знаннях загальної, соціальної, вікової психології, психології особистості та закономірностях навчання і виховання здобувачів освіти у ЗВО, а також особливостей їхньої наукової та професійної підготовки відповідно до суспільних вимог. Тривала історія її становлення та розвитку розкриває сутність і специфіку предмета цієї науки, особливості її трактування у вітчизняній та зарубіжній науковій думці.

3. Мета і завдання курсу

Мета навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» – сприяти активному запровадженню педагогічних знань в освітній процес сучасного ЗВО, сформувати комплекс компетентностей із кваліфікації «викладач закладу вищої освіти», розвинути педагогічне мислення та сприяти виробленню у здобувачів освіти активної професійно-педагогічної позиції.

Завдання:

- ознайомити здобувачів освіти із системою категорій психології вищої школи та педагогіки вищої школи;
- викласти теоретичні і методологічні основи психології і педагогіки вищої школи;
- дати уявлення про сучасний стан розвитку вищої освіти в Україні та за рубежом;
- розкрити педагогічні закономірності та принципи формування особистості майбутніх фахівців у закладі вищої освіти;
- ознайомити здобувачів освіти зі змістом, формами і методами навчання, розвитку і виховання в закладі вищої освіти;
- забезпечити оволодіння основами психологічних знань щодо професійно-педагогічної діяльності, інноваційними технологіями організації пізнавальної діяльності здобувачів; сприяти розвитку їхньої психологічної компетентності;
- ознайомити здобувачів освіти з умовами, чинниками оптимального розвитку освітнього процесу, його організації та результативності;
- застосування теоретичних основ психології та педагогіки вищої школи у практичній професійній діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

загальних (ЗК):

- ЗК 02 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- ЗК 03 Здатність генерувати нові ідеї;
- ЗК 06 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- ЗК 07 Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
- ЗК 08 Здатність розробляти та управляти проектами;
- ЗК 09. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

спеціальних/фахових (СК/ФК):

- ФК 01 Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики у повсякденних, особливих та екстремальних умовах;
- ФК 02 Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості;
- ФК 06 Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в монета мультидисциплінарних командах;
- ФК 09 Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями;

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 01 Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- ПРН 03 Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
- ПРН 06 Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
- ПРН 10 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
- ПРН 11 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- закономірності та принципи навчання та виховання особистості;
- загальну характеристику пізнавальних процесів;
- особливості формування студентської групи;
- закономірності та особливості розвитку і формування особистості;
- класифікацію творчих методів у педагогічній діяльності;
- психолого-педагогічні основи управління студентським колективом

вміти:

- володіти понятійним апаратом педагогіки і психології вищої школи;
- застосовувати знання з педагогіки і психології у практичній діяльності;
- володіти методами навчання та науково-педагогічних і психолого-педагогічних досліджень;
- аргументовано викладати й обґрунтовувати свою думку, вести дискусію та діалог;
- моделювати психолого-педагогічні ситуації у навчально-виховному процесі;
- оволодіти технологією науково-педагогічного дослідження, як одного з основних шляхів реалізації творчих завдань у ЗВО;
- виховувати особистісні риси, від яких залежить цілісна поведінка і майбутня професійна діяльність.

4. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Психологія та педагогіка вищої школи» викладається у тісному зв'язку зі змістом дисциплін «Іноземна мова фахового спрямування», «Основи методології наукових досліджень у психології», «Психологія здоров'я та самозбережувальної поведінки», що сприяє створенню цілісного уявлення про зміст професійної діяльності психолога та педагога, предмет психології та педагогіки вищої школи як науки та її завдання як практичної діяльності.

Набутий здобувачами освіти під час вивчення дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» фрагмент професійного досвіду у вигляді загальних і професійних компетентностей, системи знань, умінь, норм і цінностей є теоретичним і практичним підґрунтям подальшого опанування професією, вивчення усього циклу обов'язкових і вибіркового освітніх компонентів професійної теоретичної та практичної підготовки і виконання освітньо-кваліфікаційних робіт.

5. Формат і обсяг дисципліни

Формат курсу	Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з двох змістових модулів, які є логічно завершеними, відносно самостійними, цілісними частинами, засвоєння яких передбачає аналіз результатів їх виконання. У процесі вивчення курсу здобувачі вищої освіти також повинні брати активну участь в обговоренні дискусійних питань, вирішувати індивідуально й у групі ситуативні завдання.
Обсяг дисципліни:	4 кредити / 120 академічних годин, з яких: лекції – 8 год., семінари – 16 год., самостійна робота – 96 год.

Форми навчання	лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота (в тому числі виконання здобувачами освіти індивідуальних завдань у позааудиторний час)
-----------------------	--

6. Тематика та зміст курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні/ семінарські	Лабораторні	Практичні двома
3 семестр					
Змістовний модуль 1. Особливості навчального процесу у ЗВО і педагогіка вищої школи					
Тема 1.1. Предмет та категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Система вищої освіти в Україні та інших країнах.	15	1	2		12
Тема 1.2. Загальноорганізаційна структура педагогічних завдань вищої школи. Психолого-педагогічна взаємодія у ЗВО.	15	1	2		12
Тема 1.3. Психолого-педагогічні засади управління навчальним процесом у вищій школі в умовах воєнного стану.	15	1	2		12
Тема 1.4. Форми і методи організації навчально-професійної діяльності у ЗВО. Академічна лекція в системі професійної підготовки здобувачів.	15	1	2		12
Змістовий модуль 2. Особистість викладача та професійне становлення особистості здобувача освіти.					
Тема 2.1. Загальна характеристика студентського віку. Вплив воєнних реалій в Україні на професійне становлення особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.	15	1	2		12
Тема 2.2. Особливості формування та розвитку студентської групи.	15	1	2		12
Тема 2.3. Психолого-педагогічні засади освітньої діяльності здобувачів.	15	1	2		12
Тема 2.4. Особливості діяльності та педагогічна майстерність викладача ЗВО.	15	1	2		12
Усього годин за семестр	120	8	16		96
Усього годин	120	8	16		96

7. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

7.1. Темі лекційних занять

№	Назва теми	Кількість
1.	Тема 1.1. Предмет та категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Система вищої освіти в Україні та інших країнах.	1

2.	Тема 1.2. Загальноорганізаційна структура педагогічних завдань вищої школи. Психолого-педагогічна взаємодія у ЗВО.	1
3.	Тема 1.3. Психолого-педагогічні засади управління навчальним процесом у вищій школі в умовах воєнного стану.	1
4.	Тема 1.4. Форми і методи організації навчально-професійної діяльності у ЗВО. Академічна лекція в системі професійної підготовки здобувачів.	1
5.	Тема 2.1. Загальна характеристика студентського віку. Вплив воєнних реалій в Україні на професійне становлення особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.	1
6.	Тема 2.2. Особливості формування та розвитку студентської групи.	1
7.	Тема 2.3. Психологічні засади освітньої діяльності здобувачів.	1
8.	Тема 2.4. Особливості діяльності та педагогічна майстерність викладача ЗВО.	1
9.	Разом	8

Короткий зміст лекційних занять

Змістовий модуль 1. Особливості навчального процесу у зво і педагогіка вищої школи.

Тема 1.1. Предмет та категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Система вищої освіти в Україні та інших країнах.

Загальні засади педагогіки вищої школи; особливості розвитку вищої школи в історичному аспекті; філософія освіти і виховання ХХІ століття; закономірності, принципи, форми, засоби, методи організації навчально-виховного процесу у вищій школі; із сучасних позицій розкриваються вимоги до функціонування закладу вищої освіти. Аналізується методологія та методики педагогічних досліджень. Характеризується вища школа як педагогічна система. Розглядаються типи і структура ЗВО в Україні. Розглядаються принципи діяльності закладів вищої освіти в сучасній Україні. Також характеризується система освіти України та її структура; описуються встановлені в Україні освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні; аналізуються складові державних стандартів вищої освіти України. Розглядаються основні питання Болонського процесу щодо реформування вищої освіти в Україні. Ознайомлення з особливостями діяльності вищої школи і системи вищої освіти за кордоном.

Тема 1.2. Загальноорганізаційна структура педагогічних завдань вищої школи. Психолого-педагогічна взаємодія у ЗВО.

Розглядається дидактика вищої школи, передусім зміст, структура, завдання і принципи педагогічного процесу у ЗВО. Аналізується теорія і практика вищої освіти. Акцентуються тенденції реформування вищої освіти.

Подається предмет, основні категорії та завдання психології вищої школи. Розглядаються класифікація методів збору та інтерпретації емпіричних психологічних фактів; поняття про методику психологічного дослідження; дослідницькі вміння, етика дослідника. Психологія педагогічної комунікативної

взаємодії викладача зі здобувачами. Педагогічне спілкування та його функції. Психологічна характеристика педагогічної взаємодії. Труднощі та бар'єри в професійно-педагогічному спілкуванні суб'єктів освітнього процесу. Види і стилі навчання. Дидактичні системи (концепції) навчання.

Тема 1.3. Психолого-педагогічні засади управління навчальним процесом у вищій школі в умовах воєнного стану.

Аналізується процес управління в галузі вищої освіти. Стилі керівництва. Стратегії навчання і виховання. Функції педагогічного управління в умовах воєнного стану. Моделі управління. Завдання управління сучасною освітою. Планування. Професіограма. Модель фахівця. Модель освітнього процесу. Організаційно-педагогічна основа управління. Розвивальне навчання. Управління самостійною навчальною роботою здобувачів. Зміст освіти у вищій школі. Дидактичні технології у вищій школі. Структура педагогічної технології. Особистісно орієнтована технологія навчання. Технологія дистанційного навчання. Технологія модульного навчання.

Тема 1.4. Форми і методи організації навчально-професійної діяльності у ЗВО. Академічна лекція в системі професійної підготовки здобувачів.

Методи навчання у вищій школі. Вибір і класифікація методів. Характеристика форм організації навчання у вищій школі. Сучасна лекція як метод навчання та її психологічний аналіз. Психологічні особливості проведення семінарських і практичних занять у закладі вищої освіти. Методика організації та проведення індивідуальних занять, консультації, колоквиуму, ігор. Самостійна робота здобувачів та її методика.

Змістовий модуль 2. Особистість викладача та професійне становлення особистості студента.

Тема 2.1. Загальна характеристика студентського віку. Вплив воєнних реалій в Україні на професійне становлення особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.

Психологічна характеристика студентського віку. Розкривається сутність адаптації здобувачів до навчання у вищій школі, її видів та умов ефективності. Наводяться типологічні особливості сучасних здобувачів освіти. Розглядається навчально-професійна діяльність як провідна, її ознаки. Подається інформація про професійне становлення особистості здобувача вищої освіти як новоутворення віку, а також формування творчої особистості майбутнього фахівця у ЗВО. Розкривається роль самовиховання в професійному зростанні та підготовка здобувачів до професійного самовдосконалення.

Тема 2.2. Особливості формування та розвитку студентської групи.

Розглядається поняття: психологічні особливості студентської групи та її структура; становлення і розвиток студентської групи, характеристика студентського колективу; міжособистісні стосунки в студентській групі; проблема лідера та лідерства; психологічні особливості студентського самоврядування. Характеризується система роботи кураторів зі студентською групою у ЗВО. Умови ефективності розвитку студентського колективу та їх

урахування в роботі викладача вищої школи.

Тема 2.3. Психологічні засади освітньої діяльності здобувачів.

Здобувач вищої освіти як суб'єкт власної навчально-професійної діяльності. Психологія особистості та діяльності викладача вищої школи. Роль мотивації в навчально-професійній діяльності здобувачів. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів. Психологічні передумови і показники успішності здобувачів у навчально-професійній діяльності. Основні причини неуспішності здобувачів освіти і шляхи їх усунення.

Тема 2.4. Особливості діяльності та педагогічна майстерність викладача ЗВО.

Особливості діяльності викладача закладу вищої освіти. Педагогічна майстерність, її складові, критерії та етапи формування. Педагогічна майстерність викладача ЗВО. Змістовно-функціональні компоненти діяльності викладача ЗВО. Професіоналізм особистості викладача, його авторитет. Педагогічна техніка в діяльності викладача вищої школи.

8. Теми практичних, семінарських та лабораторних занять

8.1. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені

8.2. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет та категорії педагогіки вищої школи. Вища школа як педагогічна система. Система вищої освіти в Україні та інших країнах.	2
2.	Загальноорганізаційна структура педагогічних завдань вищої школи. Психолого-педагогічна взаємодія у ЗВО.	2
3.	Психолого-педагогічні засади управління навчальним процесом у вищій школі в умовах воєнного стану.	2
4.	Форми і методи організації навчально-професійної діяльності у ЗВО. Академічна лекція в системі професійної підготовки здобувачів.	2
5.	Загальна характеристика студентського віку. Вплив воєнних реалій в Україні на професійне становлення особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.	2
6.	Особливості формування та розвитку студентської групи.	2
7.	Психологічні засади освітньої діяльності здобувачів.	2

8.	Особливості діяльності та педагогічна майстерність викладача ЗВО.	2
9.	Разом	16

8.3. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

9. Завдання для самостійного опрацювання

№	Назва теми/види завдань	Кількість годин
1.	Загальні основи педагогіки вищої школи. Тенденції та перспективи розвитку вищої освіти в Україні. (доповідь)	3
2.	Управління у вищій школі. Основи управління науково-педагогічним колективом. (доповідь)	3
3.	Порівняльний аналіз систем вищої освіти в Україні та в країнах Європейського Союзу. (реферат)	3
4.	Організація навчального процесу у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання в Україні в умовах воєнного стану. (доповідь)	3
5.	Сучасні педагогічні технології у вищій освіті. Створення інформаційно-освітнього середовища у ЗВО. (доповідь)	3
6.	Педагогічна культура викладача закладу вищої освіти. (есе)	3
7.	Розвиток вищої освіти в Україні у зв'язку з приєднанням до Болонської угоди. (доповідь)	3
8.	Дидактичні принципи вищої освіти та їх класифікація. (доповідь)	3
9.	Демократизація як освітній принцип в умовах незалежної України. (реферат)	3
10.	Психолого-педагогічні засади освітнього процесу у вищій школі. (реферат)	3
11.	Професіограма. Модель фахівця. Модель навчального процесу. (доповідь)	3
12.	Особливості побудови освітньо-професійної програми. (доповідь)	3
13.	Особливості формування й розвитку студентської групи. (реферат)	3

14.	Етапи професійного становлення особистості майбутнього фахівця під час здобуття вищої освіти. (доповідь)	3
15.	Особливості діяльності викладачів вищої школи. (доповідь)	3
16.	Основні характеристики педагогічної майстерності викладача вищої школи. (доповідь)	3
Індивідуальні завдання		
1.	Розвиток вищої освіти в Україні в умовах воєнного стану. (доповідь)	3
2.	Використання електронних освітніх ресурсів у навчальному процесі. (доповідь)	3
3.	Мова педагогічного спілкування в інформаційному суспільстві. (доповідь)	3
4.	Студентство та формування його гуманітарної культури. (есе)	3
5.	Причини, характер і шляхи подолання труднощів в освітній діяльності викладача у вищій школі. (есе)	3
6.	Психологічні умови ефективної взаємодії викладача і студентів у вищій школі. (доповідь)	3
7.	Особливості виховного процесу у вищій школі. (доповідь)	3
8.	Умови формування сприятливого соціально-психологічного клімату у студентській групі. (доповідь)	3
9.	Психологічні та педагогічні умови організації та проведення науково-дослідної роботи здобувачів. (реферат)	3
10.	Вимоги до особистості викладача у вищій школі. (реферат)	3
11.	Діяльність психологічної служби в системі вищої освіти. (реферат)	3
12.	Психолого-педагогічні умови самостійної роботи здобувачів вищої освіти. (доповідь)	3
13.	Структура діяльності викладача закладу вищої освіти. (доповідь)	3
14.	Формування готовності здобувачів освіти до трудової діяльності. (доповідь)	3
15.	Педагогічний менеджмент у закладі вищої освіти: сутність, цілі, завдання. (доповідь)	3

16.	Особливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти. (доповідь)	3
	Разом	96

10. Методи навчання

Навчання здобувачів вищої освіти відбувається відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у ЛДУ БЖД» https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/1_nmz/polozhennya_pro_organizaciyu_osvitnogo_procesu_ldu_bzhd_nova_redakciya_10.2020.pdf. Основні **форми** організації навчання: лекції (лекція з елементами пояснення; лекція-бесіда; лекція-презентація; лекція-демонстрація; проблемна лекція; лекція-дискусія), семінарські заняття (семінар-опитування; семінар-дискусія) з поточним контролем у вигляді тестування, консультації, самостійна робота (вивчення лекційного матеріалу курсу, розміщеного у «Віртуальному університеті», та самостійне опанування навчального матеріалу за визначеними викладачем завданнями). Передбачено виконання індивідуальних завдань – есе та реферати на актуальні психолого-педагогічні теми.

Із метою забезпечення максимального засвоєння здобувачами освіти матеріалу курсу використовуються такі **методи**:

методи організації та реалізації навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (пояснення; бесіда; проблемний виклад; дискусія);
- наочні (комп'ютерна презентація; демонстрування наочних матеріалів; застосування опорних сигналів; використання конспектів);
- практичні методи (вправи; підготовка перзентацій; елементи практичних завдань; спостереження).

методи стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- проблемний виклад матеріалу;
- моделювання педагогічних ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід, кейс-метод;
- навчальні дискусії;
- частково-пошуковий метод.

методи контролю та самоконтролю ефективності діяльності здобувачів освіти:

- усного контролю (індивідуальне та фронтальне усне опитування, виступ з рефератом, виступ з презентацією, відповідь під час семінару);
- письмового контролю (тестування, письмове опитування, виконання індивідуального завдання, есе-рефлексія);
- самоконтролю та взаємоконтролю (самоперевірка за допомогою відповідей на контрольні питання лекційного курсу, самотестування у «Віртуальному університеті», аналіз відповідей одногрупників і самоаналіз);
- оцінювання результатів неформальної освіти здобувачів, одержаних поза освітнім процесом у ЗВО.

На лекціях застосовуються аналітичний, індуктивний і дедуктивний методи вивчення матеріалу, інтерактивні методи педагогічної взаємодії.

Структура семінарського заняття містить: письмово підготовлені та презентовані виступи-доповіді, обговорення вузлових питань, окремі практичні завдання (в разі потреби), дискусії, підведення підсумків.

11. Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, мультимедійний проектор, програмне забезпечення MS Office (Teams, PowerPoint, Word, Excel, Maple), електронне освітнє середовище «Віртуальний університет» (створене на базі системи електронного навчання Moodle), інтерактивна дошка.

12. Критерії оцінювання

Оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти регулюється «Положенням про порядок та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ЛДУ БЖД» [https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/1_nmz/nakazy/polozh_ldubzhd_poryadok_ocinyuvannya .pdf](https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/1_nmz/nakazy/polozh_ldubzhd_poryadok_ocinyuvannya.pdf). Контроль і оцінювання рівня компетентності та відповідності програмних результатів здійснюється згідно з кредитно-модульною системою організації освітнього процесу за національною (чотирибальною) шкалою, відповідно до Додатку Б «Положення...», і складається з двох етапів: поточного та підсумкового, результати яких інтегруються в підсумковій оцінці.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться на семінарських заняттях у терміни, які визначаються календарним планом. Мета поточного контролю – виявити рівень знань здобувачів із розділів дисципліни, а саме оцінити ступінь розуміння та засвоєння теоретичного і практичного матеріалу, здатності осмислити зміст теми, умінь публічно презентувати певний матеріал, виконати завдання, передбачені для самостійного опрацювання.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань і вмінь, а також їх корегування. Оцінювання здійснюється за національною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Викладач вносить оцінки до журналу обліку роботи академічної групи (поточна успішність). Результати поточного контролю (**максимально 30 балів**) ураховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» на поточному контролі, зобов'язаний її перескласти.

Вид робіт	Формат проведення та норми оцінювання
робота на семінарському занятті	Контроль відбувається шляхом оцінювання виступів, оцінювання активності під час колективних дискусій і обговорень. За роботу на семінарських заняттях протягом семестру можна отримати до 30 балів.
самостійна робота; виконання тестів	В якості контролю передбачено виконання тестових завдань за кожною темою, розв'язання яких сумарно оцінюється до 10 балів.

	Успішне виконання всіх тестових завдань, а також підсумкового тесту (не нижче 51) у «Віртуальному університеті» є підтвердженням самостійної роботи здобувача освіти і умовою допуску до іспиту.
індивідуальна робота	За рішенням кафедри здобувачі освіти мають можливість презентувати поглиблене вивчення матеріалу навчальної дисципліни шляхом написання одного есе (індивідуальне завдання за бажанням). Перелік тем подано в електронному курсі «Віртуального університету». Якісне виконання есе оцінюється в 10 додаткових балів.
<p>Критерії поточного контролю. Оцінювання поточних результатів (виконання завдань) проводять за такими показниками (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого):</p> <p>0–35% – завдання не виконано;</p> <p>36–50% – завдання виконано частково, містить суттєві помилки наукового та методичного характеру;</p> <p>51–60% – завдання виконано повністю, але допущені окремі недоліки (у змісті, висновках);</p> <p>61–70% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (у прикладах, в оформленні), відповіді на уточнювальні запитання викладача не точні;</p> <p>71–80% – завдання виконано правильно, вчасно, зауваження не принципові, однак відповіді на уточнювальні запитання викладача не завжди обґрунтовані, не повні;</p> <p>81–90% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень, відповіді на уточнювальні запитання викладача змістовні, аргументовані;</p> <p>91–100% – у виконанні завдання виявлено ґрунтовну підготовку, висловлено власну точку зору, підкріплено сучасною науковою аргументацією, дано вичерпні відповіді на всі запитання.</p>	

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці семестру шляхом складання екзамену та має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти знань, умінь та інших компонентів компетентності з навчальної дисципліни.

До екзамену допускаються здобувачі, які відпрацювали не менше 50 % пропусків і мають належний рівень поточної успішності – виконали тести в середовищі «Віртуальний університет» (оцінка «задовільно» та вище).

Екзамен (**максимально 70 балів**) складається з **двох** письмових завдань із переліку, поданого у «Віртуальному університеті».

Критерії підсумкового контролю. Підсумковий контроль здобувача освіти проводять за показниками повноти, відповідності, обґрунтованості, структурної логічності й аргументованості відповідей:

21–25 – у повному обсязі володіє матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; правильно відповів на всі додаткові питання.

16–20 – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу; однак не вистачає достатньої глибини й аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки; правильно відповів на більшість додаткових питань.

11–15 – у цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування й аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки; правильно відповів на половину додаткових питань.

6–10 – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово викладає його, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, допускає суттєві неточності; правильно відповів на менше половини додаткових питань.

1–5 – частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст питань, допускаючи при цьому суттєві помилки; правильно відповів на окремі додаткові питання.

0 – не володіє навчальним матеріалом, не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань; не відповів на жодне додаткове питання.

Викладач може ставити додаткові питання; кожна правильна відповідь оцінюється до 5 балів.

Якщо здобувач вищої освіти не присутній на екзамені, викладач ставить у відомість відмітку «не з'явився». Здобувач освіти, який не був присутній на екзамені або отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання відбувається не більше двох разів: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить начальник кафедри і 2–3 науково-педагогічних працівника.

Недопущені до екзамену здійснюють перескладання в терміни, передбачені для усунення академічної заборгованості.

Підсумкове оцінювання

Під час підсумкового оцінювання враховується поточно-накопичувальна інформація, зареєстрована в журналі обліку роботи академічної групи. Підсумкова оцінка обчислюється як сума рейтингових оцінок (балів) поточного (max 30 балів) і підсумкового (max 70 балів) контролю за 100-бальною шкалою, яка переводяться в національну шкалу та шкалу ЄКТС.

Інтерпретація підсумкового оцінювання:

«відмінно» (А, 91–100) – здобувач повністю оволодів програмою навчальної дисципліни на найвищому рівні – дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично та практично правильні відповіді не менш ніж на 91% питань, опанував рекомендовану літературу, демонструє поглиблене знання матеріалу, проводить узагальнення та висновки, досконало оформлює завдання, виявляє активність, самостійність і креативність у виконанні поставлених завдань, прагне до вивчення позапрограмного матеріалу та опанування міждисциплінарних знань;

«дуже добре» (В, 81–90) – здобувач оволодів програмою навчальної

дисципліни на високому рівні – дає обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 81% питань, опанував рекомендовану літературу, демонструє знання матеріалу, формулює висновки, охайно оформлює завдання, виявляє активність і самостійність, проте допускає окремі неточності;

«добре» (С, 71–81) – здобувач в основному оволодів програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні – володіє знаннями матеріалу, знаходить правильні відповіді не менш ніж на 71% питань, але допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій і вирішенні завдань, проте за допомогою викладача швидко виправляється; виявляє активність у виконанні завдань;

«задовільно» (D, 71–80) – здобувач показав задовільні результати оволодіння навчальною програмою дисципліни на репродуктивному рівні – дає правильну відповідь не менше ніж на 71% питань, однак вони не завжди обґрунтовані, неповні; у відповідях допускає помилки, які здатен виправити; виступає за темою завдань, бере задовільну участь у груповій роботі;

«достатньо» (E, 61–70) – здобувач виявив мінімально достатній рівень знань із дисципліни, необхідний для продовження навчання – вивчив основні терміни курсу й орієнтуються в базовому матеріалі, дає правильну відповідь не менше ніж на 61% питань, однак вони недостатньо обґрунтовані, невичерпні; допускає помилки, які виправляє за допомогою викладача; недостатньо виступає за темою завдань, майже не бере участі у груповій роботі;

«незадовільно з можливістю повторного складання» (FX, 36–60 балів) – здобувач дає правильну відповідь не менше ніж на 36% питань, однак вони необґрунтовані, невичерпні, допускає грубі помилки, індиферентно виявляє себе під час виконання групових завдань, має поверхневе уявлення про навчальний матеріал, не здатен ним оперувати;

«незадовільно з обов'язковим повторним курсом» (F, 0–35 балів) – здобувач дає правильну відповідь менше ніж на 35% питань, при цьому відповіді необґрунтовані, невичерпні, допускає грубі помилки, цілковито індиферентно або негативно виявляє себе під час групових завдань, відсутні суттєві уявлення про зміст курсу, загалом не володіє навчальним матеріалом у необхідному обсязі.

Підсумкові оцінки виставляються публічно та вносяться до екзаменаційної відомості, залікової книжки (позитивні результати) здобувача в національній, 100-бальній шкалі та шкалі ЄКТС відповідно до співвідношень, прийнятих у ЛДУБЖД. Шкала переведення балів у підсумкову оцінку подана в Таблиці 1.

Таблиця 1 – Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
91–100	A	відмінно	зараховано

81–90	B	дуже добре	
71–80	C	добре	
61–70	D	задовільно	
51–60	E	достатньо	
36–50	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)	не зараховано
0–35	F	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	

13. Політика курсу

Політика курсу полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні освітнього процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності, академічної доброчесності, дисциплінованості та відповідальності всіх учасників. Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Кодексу академічної доброчесності та корпоративної культури ЛДУ БЖД» https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/1_nmz/nakazy/kodeks_akademichnoyi_dobrochesnosti_ta_korpo.pdf.

Академічні очікування від здобувачів освіти – своєчасне виконання завдань, передбачених силабусом дисципліни; обов'язкове відвідування та виконання семінарських занять і завдань самостійної роботи. Рекомендується:

- не пропускати заняття без поважної причини та не запізнюватися;
- брати активну участь в освітньому процесі, вести конспекти лекцій, семінарських занять, готувати теоретичний та практичний матеріал, презентації до виступів, виконувати передбачені курсом вправи, вирішувати тестові завдання;
- брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань)
- здійснювати самостійну підготовку до занять відповідно до затвердженого плану;
- складати згідно з графіком поточний контроль (тести, індивідуальні завдання) з дисципліни;

Дотримання принципів академічної доброчесності:

- всі завдання поточного та підсумкового контролю виконувати самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- на працювання інших авторів використовувати лише з належно оформленим цитуванням – у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей посилається на перевірені джерела інформації;
- для оцінювання надавати лише результати власної роботи;
- надавати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

– не допустимо вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших здобувачів освіти;

– не допустимо оприлюднювати (публікувати) відповіді на питання, які використовуються в рамках курсу для оцінювання знань здобувачів освіти.

За порушення академічної доброчесності (плагиат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (тестове завдання, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного курсу; відрахування з Університету.

Поведінка в аудиторії:

– дотримуйтесь вимог законодавства, Статуту та правил внутрішнього розпорядку ЛДУБЖД;

– виконуйте вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями

– дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу – поважайте працю викладачів, товаришів по навчанню та себе;

– не допустимі запізнення на лекцію та інші заняття; викладач має право не допустити до заняття здобувача, що запізнився;

– не припустимо відволікатись на розмови, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб; викладач має право відсторонити від заняття здобувача, що порушує дисципліну і не реагує на зауваження;

– користування пристроями (гаджетами) для доступу до мережі Інтернет дозволене лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача для виконання тестових завдань і використання додаткових програм в освітніх цілях;

– прислухайтесь до думки колег; поважайте людську гідність;

– дотримуйтесь норм культури мовлення;

– демонструйте самостійність, ініціативу, творчі здібності тощо.

Політика щодо пропусків занять. Пропуски занять без поважної причини не допустимі. У разі пропуску з поважних причин лекційних занять їх необхідно відпрацювати у двотижневий термін. Пропущені лекції відпрацьовують у позааудиторний час (під час консультації викладача) шляхом усного/письмового опитування за змістом лекції або тестування у Віртуальному університеті.

Відпрацювання пропущених чи незадовільно оцінених семінарських занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами лекцій і виконання завдань, запропонованих викладачем (можуть відрізнятись від тих, що готували одногрупники).

Політика щодо термінів виконання завдань і ліквідації академічної заборгованості: терміни виконання завдань вказуються в електронному курсі «Віртуального університету». Роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Відпрацювання академічної заборгованості з дисципліни можливо до дня проведення підсумкового контролю (відповідно до розкладу).

Недопущені до підсумкового контролю здобувачі освіти здійснюють перездачу в терміни, відведені для усунення академічної заборгованості у два етапи: 1) заборгованість із поточного контролю; 2) заборгованість із підсумкового контролю. Ліквідація заборгованості поточного контролю відбувається шляхом виконання тестових завдань і підготовки рефератів із навчального матеріалу (3–5 рукописних сторінок) згідно з тематичним планом курсу. У разі позитивної оцінки на наступний день призначається ліквідація заборгованості з підсумкового контролю у форматі перездачі екзамену.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Барановська Л. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. Київ : НАУ, 2015. 242 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні. Київ : YNEA, 1995. 168 с.
4. Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах: колективна монографія. За наук. ред М. М. Козяра. Львів: СПОЛОМ, 2018.
5. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37-38, ст. 2004.
6. Козяр М. М., Коваль М. С. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 327 с.
7. Кудіна В. В., Соловей М. І., Спіцин Є. С. Педагогіка вищої школи. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ. : Ленвіт, 2007. 194 с.
8. Литвин А. В., Руденко Л. А. Актуальність застосування цілісного підходу в сучасній професійній освіті. *Професійна освіта: проблеми і перспективи* / ІІТО НАПН України. Київ : ІІТО НАПН України, 2016. Вип. 10. С. 20–26.
9. Литвин А. В., Руденко Л. А. Вплив психології на педагогічну науку та практику: полемічні аспекти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми.* : Вип. 50. К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. — С. 146—153.
10. Литвин А. В., Руденко Л. А. Моделі інформатизації закладів вищої освіти. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : колективна монографія / за ред. М. С. Ковалю, Н. Г. Ничкало. Львів : ЛДУБЖД, 2023. С. 69–72.
11. Литвин А., Руденко Л. Побудова ефективних моделей освітніх систем і процесів професійної підготовки. *Моделювання педагогічного процесу та психологічного супроводу підготовки фахівців ризиконебезпечних та інших професій* : монографія / за ред. М. С. Ковалю, А. В. Литвина. Львів : ЛДУБЖД, 2023. С. 41–55.
12. Литвин А. В., Руденко Л. А. Принцип наступності в контексті сучасної парадигми освіти. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності* : зб. наук. пр. Львів : ЛДУ БЖД, 2016. Вип. 14. С. 237—243.

13. Литвин А. В., Руденко Л. А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*: збірник наук. праць / гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький: ЛА НАУ, 2021. Вип. 9. С. 63–74.
14. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с. URL : <http://www.info-library.com.ua/books-book-105.html>.
15. Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Мороза. Київ : НПУ, 2003. 267 с.
16. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки : схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
17. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с. URL : http://www.cul.com.ua/preview/Pedagog_vish_shkol_Ortinskiy.pdf.
18. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (док. і матер. 2003—2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя, авт. кол. : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я. та ін. Київ ; Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. 147 с.
19. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 495 с.
20. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
21. Руденко Л., Бідюк Н. Проблеми професійної підготовки психологів у вищій школі. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 12 (21). С. 230–347.
22. Руденко Л., Коваль М., Литвин А. Методологічні підходи до формування комунікативних якостей у майбутніх фахівців цивільного захисту. *Nauka, edukacja, wychowanie i praca : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi doktorowi habilitowanemu Franciszkowi Szloskowi / Redakcja naukowa prof. zw. dr hab. Nelli Nyczkało, prof. zw. dr hab. Jerzy Kunikowski, dr Grzegorz Wierzbicki*. Warszawa – Siedlce, 2018. S. 217–231.
23. Руденко Л. А. Актуалізація здоров'язбережувального аспекту освітнього процесу. *Науковий вісник льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 5. С. 218–223.
24. Руденко Л. А. Самоосвіта і саморозвиток майбутніх фахівців соціального захисту в інформаційному суспільстві. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вип. 49 / [редкол. : Р. С. Гуревич (голов. ред.) та ін.]. К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. С. 157–160.
25. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2005. 240 с.

26. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. Київ : Академвидав, 2006. 352 с. URL : http://pidruchniki.com/70107/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli.

27. Koval M. S., Lytvyn A. V., Rudenko L. A. Conceptual Principles of Improving Specialists' Professional Training in the Information and Educational Environment at Higher School. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 67. С. 35–43.

28. Popovych I., Tkach T., Sirko R., Rudenko L., Sokolova H., Slobodanyk V., Blynova O. Research on mental states of anxiety of first-year cadets of the university of life safety. *Revista inclusiones : Revista de humanidades y ciencias sociales*. Vol. 7. Número Especial. Julio – Septiembre, 2020. P. 264–278. URL : <http://eKhSUIR.kspu.edu/123456789/11877>. WOS : 000572971200024.

Додаткова:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи : Історія. Теорія. Київ : Либідь, 1998. 558 с.

2. Аніщенко В., Галімов А., Руденко Л., Івашкова Т. Формування готовності до службово-професійної діяльності офіцерських кадрів сектору безпеки і оборони. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : педагогічні науки / гол. ред О. В. Діденко. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2022. № 2(29). С. 24–43. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1034>.

3. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ : Акцент, 2014. 416 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 357 с.

5. Дмитриченко М. Ф. Вища освіта і Болонський процес : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2007. 440 с.

6. Коваль І. С. Професійно-психологічна підготовка майбутніх рятувальників ДСНС України. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. Вип. 29. С. 178–183.

7. Конівіцька Т. Я. Методика формування риторичної компетентності майбутніх психологів : посібник для викладачів. Львів : ЛДУБЖД, 2019. 131 с.

8. Конівіцька Т. Я. Підготовка до публічного виступу : практич. посібник для студентів-психологів. Львів : ЛДУБЖД, 2019. 133 с.

9. Конівіцька Т. Я. Риторична складова професійної компетентності майбутніх психологів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. Вип. 49. С. 119–122.

10. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. / за ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Вища школа, 1989. С. 98—133.

11.Литвин А. В., Руденко Л. А. Деякі аспекти підготовки майбутніх практичних психологів до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2023. № 2 (11). С. 11–124. DOI 10.32755/sjeducation.2023.02.111.

12.Литвин А. В., Руденко Л. А., Козяр М. М. Інтегрування інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій у вищій школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 263–272.

13.Мороз О. Г. Викладач вищої школи : психолого-педагогічні основи підготовки / за заг. ред. О. Г. Мороза, О. С. Падалка., В. І. Юрченко. Київ : НПУ, 2006. 206 с.

14.Основи психології та педагогіки вищої школи (пам'ятка для аспірантів) : навч.-метод. посібник / [О. Є. Коваль]. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ТНЕУ», 2013. 90 с.

15.Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [монографія] / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. ; за ред. С. О. Сисоєвої. Київ : ВПОЛ, 2001. 504 с.

16.Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. Київ : Вища школа, 2004. 336 с.

17.Сучасна вища школа : психолого-педагогічні аспекти: (монографія) / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 1999. 450 с.

18.Цюприк А. Я. Основи методики викладання у вищій школі : навч. посібник. Львів, 2015. 167 с.

19.Чернілевський Д. В., Томчук М. І. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. Вінниця : Вінницький соціально-економічний ін-т ун-ту Україна, 2006. 402 с.

20.Didenko O., Zoriy Y., Rudenko L., Lytvyn A., Halimov A., Lutskyi O. Formation and development of professional creativity of future officers in higher military educational institutions. *Laplage em Revista (International)*. 2021. Vol.7, n. Extra С. Р. 141–152. <https://laplageemrevista.editorialaar.com/index.php/lpg1/article/view/997/914>. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-C997p.141-152>.

21.Nenko Y., Orendarchuk O., Rudenko L., Lytvyn A. Anti-crisis management in Higher Education institutions of Ukraine during the Covid-19 pandemic. *Revista brasileira de educação do campo*. 2021. Vol. 6. URL: <https://sistemas.uft.edu.br/periodicos/index.php/campo/article/view/12838>.

22.Rudenko, L. Healthcare Educational Process in Higher Schools – the Challenge of Time. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia–Psychologia*, 35(1), 2022. VOL. XXXV, 1. P. 141–148. DOI:10.17951/j.2022.35.1.141-148.

Інформаційні ресурси:

1. Міністерство освіти і науки України : сайт. URL : <http://mon.gov.ua/>.

2. Національна академія педагогічних наук України : сайт. URL : <http://naps.gov.ua/>
3. Освітній портал™ : освіта в Україні, освіта за кордоном. URL : <http://www.osvita.org.ua/>
4. Сучасна Освіта : журнал URL : <http://s-osvita.com.ua/magazine>.
5. Cedefop : European Centre for the Development of Vocational Training. URL : <http://www.cedefop.europa.eu/>
6. Europeana URL : <http://www.europeana.eu>.
7. EACEA : Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. URL : http://eacea.ec.europa.eu/homepage_en.
8. Психологія та педагогіка вищої школи / Руденко Лариса Анатоліївна. URL: <https://virt.ldubgd.edu.ua/course/view.php?id=3629>